

נתת רשות לנחש להזיק. זוהי עצה - ואתן אדם תחתיד. מהו האדם שנתן הקדוש ברוך הוא כפר תחתיו? אותו האדם שבא מהעם של הצד הרע, שאותו הנחש יאכל משלו, שכתוב ואתן אדם, אל תקרי אדם אלא אדם. ולאמים, זה הוא (בראשית כה) ולאם מלאם יאמץ, וזה זרעו של עשו שנתן תחת נפשו.

בעוד שהיו יושבים, הגה אותו היהודי שגזל אותו הגוי ההוא, שהרג אותו הנחש, בא מהדרך ועיף. ומתוך חזק השמש נכנס לאותו שדה וישב תחת עץ אחד, והוא מתרעם לקדוש ברוך הוא ומצדיק עליו הדין, ואומר: רבון העולם, גלוי וידוע לפניך שאני לא חששתי עלי ועל גופי ועל ממוני כלום, שהרי כדין נעשה כל מה שנעשה, אבל אינני יושב בזה חששתי. ועל כל זה - צרור אחד של דינרים שהיה באותו הארנק, של עני אחד לעשות חפה לבתו העניה, מה יעשה? רבון העולם, על זה כואבני בלבי יותר.

בכה ואמר, (תהלים יט) משפטי ה' אמת צדקו יחדו. דיניו של רבון העולם הם אמת. למה הם אמת, משום שצדקו יחדו? שהרי בשעת הדין, כשהקדוש ברוך הוא רוצה לעשות דין, כמה בעלי מגנים עומדים מצד זה ומצד זה, ונלחמים אלו באלו, ומצדיקים אלו באלו. פיון שהצדיקו אלו והסכימו יחד, אזי משפטי ה' אמת צדקו יחדו. אימתי צדקו יחדו? כשמצדיקים כל בני הדין שלמעלה. ואני, רבון העולם, על זה אני בוכה, ולא על שלי!

דהא יהיבת רשו לחוֹא לנזקא. דא הוא עיטא, ואתן אדם תחתיד. מאי איהו אדם דיהב קודשא בריך הוא כופר תחותיה. ההוא אדם דאתי מעמא דסטרא בישא, דההוא חיוֹא מדיליה ייכול. דכתיב ואתן אדם, אל תקרי אדם, אלא אדם. ולאמים, דא הוא (בראשית כה) ולאם מלאם יאמץ, ודא זרעא דעשו, דיהיב תחת נפשיה.

אדהו יתבי, הא ההוא יודאי, דגזל ליה ההוא גוי, דקטליה חוֹא, אתי מאורחא ולאני. ומגו תוקפא דשמשא, עאל בההוא חקל, ויתיב תחות אילנא חד, והוה מתרעם לקודשא בריך הוא, ומצדיק עליה דינא, ואמר, מארי דעלמא, גלוי וידוע קמך, דאנא לא חיישנא עלי, ועל גופאי, ועל ממוני כלום, דהא בדינא אתעביד כל מה דאתעביד. אבל אבא ואמא סבין אית לי, דלית לי במה דאפרנס לון, ועל דא חיישנא.

ותו, על כל דא, צורא חדא דדינרין דהוה בההוא ארנקא, דחד מספינא למעבד חופה לברתיה ענייא, מה יעביד. מאריה דעלמא, על דא פאיבנא בלבאי יתיר.

בכה ואמר, (תהלים יט) משפטי ה' אמת צדקו יחדו. דינין דמארי עלמא קשוט אינון. אמאי אינון קשוט. בגין דצדקו יחדו. דהא בשעתא דדינא, דקודשא בריך הוא פעי למעבד דינא, כמה מארי תריסין קיימין מהאי סטר ומהאי סטר ומגיחין אלין באלין, ומצדיקין אלין באלין. פיון דצדקו אלין באלין ואסתפמו פחדא, כדין משפטי ה' אמת צדקו יחדו. אימתי צדקו יחדו, כד מצדיקין כל בני דינא דלעילא. ואנא מארי דעלמא, על דא אנא בכינא, ולא על דידי.

שָׁמַע רַבִּי אֶלְעָזָר וְחֻבְרַיִיא, וְקָמוּ לְגַבְיָהּ, חָמוּ יְתִיב דְּהוּה יְתִיב תַּחוּת הַהוּא אֵילָנָא. וְנָטְלוּ וְנָטְלוּ וְנָטְלוּ בֵּיהּ, וְנָטְלוּ וְנָטְלוּ בּוּ, וְנָטְלוּ אוֹתוֹ אֵלֵיהֶם. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אַל תִּפְחַד צַדִּיק אֶמֶת, שְׂאֵם אֵינְךָ צַדִּיק שֶׁל אֶמֶת, לֹא יִרְחִישׁ לָךְ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נֹס גְדוֹל כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה. וּבְרֵאשׁוֹנָה טַל אֲרַנֵּק הַדִּינָרִים שֶׁלָּךְ, וְתִרְאֶה מִה שֶׁעָשָׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשִׁבְלֶךָ.

הַרְבֵּה עָמַם, וְרָאָה אוֹתוֹ הַגּוֹי מֵת, וְהִנָּחַשׁ הִיָּה עוֹשֶׂה בּוֹ נְקָמוֹת, וְהִיָּה כְרוּף עַל צְוֹאָרוֹ כְּבִרְאשׁוֹנָה. הַשְׁתַּטַּח אוֹתוֹ הִיָּהוּדִי בְּעַפְרָא, וְהוֹדָה וְשִׁבַּח אֶת רַבּוֹן הָעוֹלָם, וְקָם וְנָשַׁק יְדֵי רַבִּי אֶלְעָזָר וְחֻבְרַיִים. אָמַר לָהֶם: כַּעַת יִדְעַתִּי שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִרְחִישׁ נֹס זֶה בְּגַלְלֵכֶם.

אֲבָר רַבְּנָן, עַל הָאֵב וְהָאֵם הַזְּקֵנִים שֵׁישׁ לִי אֲנִי בּוֹכָה, וְעַל עֲנִי אַחַד שְׁנַתֵּן לִי צְרוּר זֶה. פִּתַּח הָאֲרָנָק, וְהִרְאָה לָהֶם אֶת הַצְּרוּר, וְכֵן הִרְאָה לָהֶם מִכָּה שֶׁעָשָׂה לוֹ אוֹתוֹ הַגּוֹי. הִתְפַּלֵּל עָלָיו רַבִּי אֶלְעָזָר, וְנִרְפָּא.

קָרְבוּ לְאוֹתוֹ הַגּוֹי כְּמוֹ מִקְדָּם, וְרָאוּ אוֹתוֹ הִנָּחַשׁ שֶׁהִיָּה עוֹשֶׂה בּוֹ נְקָמוֹת כְּבִרְאשׁוֹנָה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: נַחֵשׁ נַחֵשׁ, כֹּל מִה שֶׁעָשִׂית - נֹאֵה עֲשִׂית, וְעוֹד, שֶׁהִרְאִיתָ כִּתְּךָ וּגְבוּרְתְּךָ בּוֹ וְעֲשִׂית נְקָמוֹת רַבּוֹת, וְהִרְי רַאיֵנוּ שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים, וְהִרְאִיתָ כֹּל מִה שֶׁעָשִׂית. מִכָּאֵן וְהִלָּאָה לָךְ וְהִתְחַבֵּא בְּמַעְרַתְךָ, וּגּוֹזְרֵנִי עָלֶיךָ, שְׂלֹא תִזְיַק לְבָרִיָּה בְּעוֹלָם. נִפְרַד אוֹתוֹ הִנָּחֵשׁ, וְכַפֵּף רֹאשׁוֹ וְהִלֵּךְ לוֹ.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר לְאוֹתוֹ הִיָּהוּדִי: טַל אֶת תְּכֵשִׁיט שׁוֹנָאָךְ, שֶׁהִרִי פִיס דִּינָרִים שֶׁל זָהָב יֵשׁ לוֹ אֶצְלוֹ, וְעוֹב לוֹ אֶת בְּגָדָיו, וְאֵל תִּטַּל מִשְׁלוֹ כְּלוּם. וְלָךְ לֵאשׁוֹ שְׁבַמְקוֹם פְּלוּנִי, וְתִמְצָא שְׂמֵתָה אֶשְׁתּוֹ. לָךְ אֵלֵינוּ,

שָׁמַע רַבִּי אֶלְעָזָר וְחֻבְרַיִיא, וְקָמוּ לְגַבְיָהּ, חָמוּ יְתִיב דְּהוּה יְתִיב תַּחוּת הַהוּא אֵילָנָא. וְנָטְלוּ וְנָטְלוּ וְנָטְלוּ בֵּיהּ, וְנָטְלוּ וְנָטְלוּ בּוּ, וְנָטְלוּ אוֹתוֹ אֵלֵיהֶם. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר לֹא תִדְחַל זַכָּאָה קְשׁוּט, דְּאִי לֹא זַכָּאָה אֲנִתְּ, לֹא יִרְחִישׁ לָךְ קוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא נִיסָא רַבְרָבָא כְּמָה דְעַבְד. וּבְקִדְמִיתָא טוּל אֲרַנֵּקִי דְדִינָרִין דִּילָךְ, וְתַחֲמִי מִה דְעַבְדִּי קוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא בְּגִינָךְ.

אֲזַל בְּהַדִּיָּהוּ, וְחָמָא הַהוּא גּוֹי מֵת, וְחֻיָּא הוּה עַבִּיד בֵּיהּ נוֹקְמִין. וְהוּה פְּרִיךְ עַל קַדְלוֹי פְּדַבְּקֵי מִיתָא. אֶשְׁתַּטַּח הַהוּא יוּדָאי בְּעַפְרָא, וְאֲזַדִּי וְשִׁבַּח לְמֵאֲרִיָּה דְעֵלְמָא. וְקָם וְנָשַׁק יְדוֹי דְרַבִּי אֶלְעָזָר וְחֻבְרַיִיא, אָמַר לוֹן, הַשְׁתָּא יִדְעָנָא דְקוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא אֲרַחִישׁ נִיסָא דָא בְּגִינֵיכּוּ.

אֲבָר רַבְּנָן, עַל אֲבָא וְאִמָּא סְבִין דְאִית לִי כְּכִינָא, וְעַל חַד מִסְפִּינָא דִּיהֵב לִי צְרוּרָא דָא. פִּתַּח הָאֲרַנֵּקִי, וְאֶחְמִי לוֹן הַצְּרוּרָא, וְכֵן אֶחְמִי לוֹן מְחָאָה, דְעַבְד לִיָּה הַהוּא גּוֹי. צִלִּי עָלֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר, וְאִיתְּסִי.

קָרְבוּ לְגַבְיָהּ הַהוּא גּוֹי כְּמִלְקֵדְמִין, וְחָמוּ הַהוּא חֻיָּא דְהוּה עַבִּיד בֵּיהּ נוֹקְמִין פְּדַבְּקֵי מִיתָא. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, חֻיָּא חֻיָּא, כֹּל מִה דְעַבְדְּתָ, יָאוּת עַבְדְּתָ. וְתוּ דְאֶחְמִית חִילָךְ וּגְבוּרְתְּךָ בֵּיהּ. וְעַבְדְּתָ נוֹקְמִין סְגִיָּאִין. וְהָא חֻמִּינָן תַּלְת זְמָנִין, וְאֶחְמִית כֹּל מִה דְעַבְדְּתָ. מִכָּאֵן וְהִלָּאָה, זִיל וְאֶתְטַמַּר בְּמַעְרַתְךָ, וּגּוֹזְרֵנָא עָלָךְ, דְלֹא תִנְזִיק לְבָרִיָּיתָא בְּעֵלְמָא. אֶתְפָּרַשׁ הַהוּא חֻיָּא, וְכַפִּיף רִישִׁיהּ, וְאֲזַל לִיָּהּ.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר לְהַהוּא יוּדָאי, טוּל עַדְאָה דְשׁוֹנָאָךְ, דְהָא פִיסָא דְדִינָרִין (דף טו ע"א) דְדַהָבָא אִית לִיָּה לְגַבְיָהּ. וְשְׂבוּק לִיָּה מְאֻנִּי,

ותן לו פיס הדינרים הזה, משום שלאותו האיש יש בן אחד, ושמו שמעון, והיה הולך עם סחורה על הים, והם בספינה, ובנו של הגוי הזה גנב לו אותו הפיס, ונתן אותו לאותו רשע. ואמר לאותו היהודי, שיעלה כים זה לבנו, שבקרוב יבא אליו, ויודה לקדוש ברוך הוא שהחזיר האבדה לבעליה. וכך עשה. נטל הפיס, והשתחוה לפני רבי אלעזר, ונשק ידו. תמיהו החברים.

אמר רבי אבא: בכל הדרך הזו יש תמיהה בכל מה שראינו בך, וכעת היא תמיהה על תמיהה, מה זה? אמר לו: דבר אינו בסמך, ולא בחכמה, אלא שרוחי מסתפל, ואני ראיתי כאלו בעין ראיתי. תמיהו פל החברים. וכלם הלכו, ואותו היהודי עמם, עד שהגיעו לחמיו. פיון שהגיעו לשם, מצאו את חמיו שהיה יושב על גבי מטתו ועוסק בתורה. ברוך ברכה רבי אלעזר, וברכו החברים, והוא שמח עמם.

פתח ואמר, (ירמיה יז) רפאני ה' וארפא וגו'. פיון שאמר רפאני, מהו וארפא? פיון שאמר הושיעני, מהו ואושעה? פיון שהרופא מרפא, מי הוא שיכה? אלא כל רפואה שבעולם ביד הקדוש ברוך הוא, אבל יש מהם על ידי שליח, ויש מהם שלא נמסרו ביד שליח. ואותם שנמסרו ביד שליח הם רפואה, אבל לפעמים חוזרים. אבל אותם שהקדוש ברוך הוא מרפא, אותה המחלה לא חוזרת לעולמים, ועל זה רפואתו היא רפואה, שאין בה מחלה כלל. ומשום כך, רפאני ה' וארפא, ודאי, בלי קטרוג כלל. וכעת, חברים, הקדוש ברוך הוא

ולא תטול מדיליה כלום. וזיל לגבי גברא דדוך פלן, ותשפח דמיתת אתתיה, זיל לגביה, והב ליה פיסא דדינרין דא, בגין דההוא גברא אית ליה ברא חדא, ושמעון שמייה, וההו אזיל בסחורתא על ימא, ואינון בארבא, ובכריה דהאי גוי גנב ליה לההוא פיסא, ויהב ליה לההוא רשע. ואימא לההוא יודאי, דיסלק פיסא דא לכריה, דלעגל ייתי לגביה, ויודי לקודשא בריך הוא, דאחזר אבידתא למאריה. וכך עביד, נטל פיסא, ואסגיד לקמיה דרבי אלעזר, ונשק ידוי, תוהו חבריאי.

אמר רבי אבא, בכל ארחא דא, אית תוהו, בכל מה דחמינן בך, והשפא איהו תוהא על תוהא. מהו דין. אמר ליה, מלה דא לאו בסימנא איהו, ולא בחכמתא, אלא רוחא דילי אסתפל, ואנא חמינא, כאלו בעינא חמינא. תוהו פלהו חבריאי. ואזלו פלהו, וההוא יודאי בהדייהו. עד דמטו לגבי חמוי. פיון דמטו תמן, אשפחוהו לחמוי דהוי יתיב על גבי ערסוי ולעי באורייתא, בריך ברכתא רבי אלעזר, וברכו חבריאי, ואיהו חדי בהדייהו.

פתח ואמר, (ירמיה יז) רפאני ה' וארפא וכו', פיון דאמר רפאני, מהו וארפא. פיון דאמר הושיעני, מהו ואושעה. פיון דאסיא מסי, מאן הוא דמחי.

אלא כל אסוותא דעלמא, בידי דקודשא בריך הוא. אבל אית מנהון, על ידא דשליחא. ואית מנהון, דלא אתמסרו בידי דשליחא. ואינון דאתמסרו בידי דשליחא, אסוותא אינון, אבל לזמנא מתהדרין. אבל אינון דקודשא בריך הוא מסי, ההוא מרעא לא אתהדר לעלמין. ועל דא, אסוותא דיליה, איהי

אסוותא, דלית בה מרעא